

Διακήρυξη του Τρόδους

Εμείς, οι συμμετέχοντες στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο "Ορεινές εδαφικές περιοχές των μεγάλων νήσων της Μεσογείου: ευρωπαϊκές προκλήσεις, εθνικές και περιφερειακές πολιτικές και τοπικοί μηχανισμοί", συγκεντρωθήκαμε στο Τρόδος (Κύπρος) από τις 28 έως τις 31 Ιανουαρίου 2020 και βασιζόμενοι στο άρθρο 174 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που δίνει *ιδιαίτερη προσοχή* στις νησιωτικές, διασυννοριακές και ορεινές περιοχές, δηλώνουμε ότι, ανταποκρινόμενοι στον επείγοντα χαρακτήρα των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ορεινές κοινότητες των νησιών της Μεσογείου, είναι επιτακτική η θέσπιση μιας στρατηγικής πολυεπίπεδης, πολυσυμμετοχικής, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης υπέρ των ορεινών και νησιωτικών περιοχών και των κοινοτήτων τους. Αυτή η κατάσταση έκτακτης ανάγκης πρέπει να μεταφραστεί σε ταχεία δράση των κρατών-μελών και των περιφερειών, ώστε να στοχεύσουν και να συμπεριλάβουν τις ορεινές περιοχές στα στρατηγικά και επιχειρησιακά τους σχέδια στο πλαίσιο της επικείμενης πολιτικής συνοχής. Η στρατηγική αυτή (1) αναγνωρίζει τον καίριο ρόλο των νησιωτικών βουνών, (2) υπογραμμίζοντας ταυτόχρονα την αναγκαιότητα ανανέωσης των πολιτικών, οι οποίες εκ φύσεως θα διαφοροποιούνται, ώστε (3) να προσαρμόζονται στις εκάστοτε τοπικές συνθήκες, βασιζόμενες σε πέντε βασικές κοινές αρχές για συγκεκριμένες δράσεις προς όφελος όλων των ορεινών νησιωτικών κοινοτήτων:

(1) Αναγνώριση του βασικού ρόλου και των ιδιαιτεροτήτων των ορεινών και νησιωτικών περιοχών σε όλες τις κλίμακες

Σκοπός αυτής της δήλωσης είναι να τονίσει τη **σημασία των ορεινών περιοχών στη Μεσόγειο** και την ανάγκη **ενίσχυσης των εδαφικών στρατηγικών** που τις αφορούν. Συγκεντρώνει τα έξι μεγάλα νησιά της Μεσογείου που αποτελούν ένα ιδιαίτερο γεωγραφικό σύνολο, το οποίο θα πρέπει να συμβάλει σε ευρύτερες ευρωπαϊκές συζητήσεις για τα βουνά των νησιών, καθώς και το περιβάλλον τους και τα προβλήματα τους σε ότι αφορά στην αειφόρο εδαφική ανάπτυξη.

Οι ορεινές περιοχές αντιμετωπίζουν ένα σύνολο προβλημάτων, προκλήσεων και ευκαιριών είτε πρόκειται για "ορεινά νησιά" είτε για ορεινούς όγκους που περιλαμβάνονται μέσα σε νησιά με παράκτιες πεδιάδες, σε Περιφέρειες και Κράτη. Αυτά τα υψίπεδα αποτελούν τόπους πλούσιας βιοποικιλότητας και περιβαλλοντικού κεφαλαίου σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Πρόκειται για **περιοχές υπό πίεση και συχνά συρρικνωμένες, εν τούτοις γνωρίζουν νέες δυναμικές καινοτομίας και διαθέτουν ενδογενείς πόρους και πλούτο κληρονομιάς κοινοτικού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος**.

Ωστόσο, τα μεγάλα νησιά της Μεσογείου, όπως και οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές ορεινές περιοχές και νήσοι, παρά τα πλεονεκτήματά τους -τουριστική δυναμική, περιβαλλοντική, πολιτισμική και τοπιακή κληρονομιά- συνιστούν ιδιαίτερα «ευαίσθητες» περιοχές και περιλαμβάνουν «φθίνουσες αγροτικές περιοχές». Τα οικονομικά, κοινωνικά προβλήματα καθώς και τα προβλήματα προσαρμοστικότητας έχουν επιδεινωθεί εξαιτίας του εύρους των αμείλικτων και περίπλοκων οικολογικών διαταραχών, μεταξύ των οποίων αυτών που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή, την κατάρρευση της βιοποικιλότητας και την υποβάθμιση των φυσικών πόρων (νερό, έδαφος, δάση κ.λπ.). Οι περιοχές αυτές πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής στην εφαρμογή του νέου Ευρωπαϊκού Πράσινου Συμφώνου, καθώς και του μακροπρόθεσμου Οράματος για τις αγροτικές ζώνες.

Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και του αντίκτυπού της στο φυσικό και ημιφυσικό περιβάλλον, καθώς και η χάραξη στρατηγικών προσαρμογής, δεν είναι μόνο υποκείμενα σε

τοπικό επίπεδο. Θα πρέπει να θεωρηθούν ότι, σε κοινοτικό επίπεδο, επηρεάζουν **κοινά αγαθά ύψιστης σημασίας**, δηλαδή, τις ορεινές περιοχές των νησιών κατά τρόπο καθοριστικό τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Συνεπώς, οι στρατηγικές βιωσιμότητας βασίζονται στη συλλογική δράση των τοπικών δρώντων, και παράλληλα είναι διαμορφωμένες για να απαντήσουν στις ευρωπαϊκές συλλογικές προκλήσεις, και πρώτα απ'όλα σε αυτές του περιβάλλοντος και των οικολογικών και κοινωνικών μετασχηματισμών. Θα επιτρέψουν τη διασφάλιση των πόρων της κληρονομιάς που απειλούνται με εξαφάνιση.

Η κινητοποίηση των τοπικών και περιφερειακών δρώντων, και ιδιαίτερα των γυναικών και των νέων, καθίστανται εδώ πολύ περισσότερο αναγκαία, διότι αυτά τα ειδικά περιβάλλοντα απαιτούν τη γνώση των επαγγελματιών- συνήθως παραδοσιακές γνώσεις που μεταφέρονται στους νέους δρώντες της τοπικής δυναμικής. Οι στρατηγικές επιλογές στις εδαφικές περιοχές δεν μπορούν να γίνουν παρά μόνο με τη σύγκλιση συμφερόντων στις ορεινές κοινότητες. Εξ'ού και η ανάγκη εστίασης των εργασιών και των ερευνών στους δρώντες και στην τοπική/περιφερειακή δράση, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις παγκόσμιες προκλήσεις και τους υφιστάμενους και εξελισσόμενους κοινοτικούς ευρωπαϊκούς μηχανισμούς επί των ζητημάτων αυτών. Η δυναμική αυτή των τοπικών δρώντων θα πρέπει επίσης να συνοδεύεται από στρατηγικές «εναλλαγών κλίμακας» (περιφερειακή, εθνική, ευρωπαϊκή ακόμα και διεθνής) για την κινητοποίηση των θεσμικών, διανοητικών, επιστημονικών και τεχνικών πόρων, καθώς και των αναγκαίων πρακτικών και μέσων.

(2) Ανανέωση των πολιτικών και των μηχανισμών ανάπτυξης για τις ορεινές και νησιωτικές περιοχές

Θεωρούμε σκόπιμο να **ανανεώσουμε το όραμα**, καθώς και τις πολιτικές και τους μηχανισμούς **ανάπτυξης αυτών των χώρων, ώστε να αξιοποιήσουμε καλύτερα τα πλεονεκτήματά τους και να τους προετοιμάσουμε καλύτερα για τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές, οικονομικές προκλήσεις και τις προκλήσεις της διακυβέρνησης.**

Αυτά τα εδάφη βρίσκονται στο σταυροδρόμι σημαντικών παγκόσμιων και κοινοτικών ζητημάτων και πολύ ιδιαίτερων τοπικών και περιφερειακών δυναμικών. Οι εμπειρίες και οι καινοτομίες που σημειώνονται σε αυτά, όπως οι πολιτικές και τα εργαλεία τους (περιφερειακές, εθνικές και κοινοτικές), είναι υψίστης σημασίας και περιλαμβάνουν τη **χρήση/ προσαρμογή νέων τεχνολογιών** (ψηφιακές, ενεργειακές κ.λπ.) που καθιστούν δυνατή την ικανοποίηση τόσο τοπικών προσδοκιών όσο και παγκόσμιων προκλήσεων. Το ίδιο ισχύει και για την αγροτική παραγωγή και τη διαχείριση των ημιφυσικών χώρων, , όσο και για τον **αιφόρο τουρισμό** και τα **προϊόντα υψηλής ποιότητας και υψηλής τυπικότητας που θα πρέπει να ενισχύουν την αξία τους**, και για τις προβλεπόμενες από την κοινή αγροτική πολιτική χρηματοδοτήσεις που θα πρέπει να κινητοποιηθούν στις εθνικές στρατηγικές και τα επιχειρησιακά σχέδια, ιδιαίτερα σε αυτές τις περιοχές, και δη σε ότι αφορά στην γεωργία Υψηλής Φυσικής Αξίας και στις ζώνες Natura2000.

Γενικότερα, η φιλοδοξία για αυτές τις εδαφικές περιοχές είναι:

- **να δώσουμε προτεραιότητα στην ποιότητα και τη βιωσιμότητα των τοπίων και των δραστηριοτήτων** (προϊόντα ποιότητας, τοπικές αγορές, αναγνώριση της πλήρους αξίας των δασών, βιομηχανίες προσανατολισμένες στις νέες τεχνολογίες, επεξεργασία τροφίμων, ξύλου ή ορυκτών, συμβολή του βιώσιμου τουρισμού στους τοπικούς πόρους και στους πόρους κληρονομιάς) περιορίζοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων ανθρωπογενών χρήσεων γης (κατοικία, ψυχαγωγία, παραγωγή, εφοδιασμός κ.λπ.) και την πίεση σε φυσικά περιβάλλοντα,
- **να προωθήσουμε την προσπελασιμότητα** καθώς και τις εξυπηρετήσεις σε εξοπλισμό (δίκτυα, υποδομές) και βασικές κοινωνικές υπηρεσίες (εκπαίδευση, κατάρτιση, υγεία κλπ.), μειώνοντας ταυτόχρονα τις επιπτώσεις του φαινομένου "φραγμού" με την αύξηση των ανταλλαγών και τη δικτύωση μεταξύ διαφόρων φορέων (δημόσιοι θεσμοί, κοινότητες, μέλη της διασποράς, επιχειρήσεις, ΜΚΟ κ.λπ.),

- **να προλάβουμε την ευπάθεια στην αλλαγή του κλίματος και των επιπτώσεων της** στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, στην αύξηση των φυσικών κινδύνων, στη βιωσιμότητα των γεωργικών ή τουριστικών συστημάτων και στις κυκλοφοριακές ροές.
- **να αγωνιστούμε κατά της ισοπέδωσης της ορεινής κουλτούρας και υπέρ της μετάδοσης των ιδιαιτεροτήτων των ορεινών περιοχών** (τάση ανάληψης κινδύνων, διαχείριση «κοινών αγαθών» κ.λπ.), **προκειμένου να ενισχυθεί η ανθεκτικότητά τους.**

Οι ορεινές περιοχές των μεγάλων νήσων της Μεσογείου αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις. Ωστόσο, η ανάπτυξη στρατηγικών λύσεων στηρίζεται στη συμμετοχή στον ευρωπαϊκό διάλογο. Οι συμμετέχοντες στο συνέδριο του Τροόδους τονίζουν την ανάγκη ενίσχυσης της **πολιτικής συνοχής για τις ορεινές περιοχές και τα νησιά**, καθώς και των τομεακών πολιτικών για τη γεωργία, το περιβάλλον, την έρευνα, την υγεία, τις μεταφορές, την καινοτομία κ.λπ.

Για τους συμμετέχοντες στο Συνέδριο του Τροόδους, θα ήταν παραπλανητικό να διαμορφωθεί ένα ενιαίο «μοντέλο» για τις νησιωτικές και ορεινές περιοχές της Μεσογείου ή ακόμα και γενικές συστάσεις, οι οποίες συχνά δεν είναι εφαρμόσιμες στο πεδίο. Θα ήταν επίσης παραπλανητικό να εφαρμοστούν πειράματα "καλών πρακτικών" που θα αρκούσε να αναπαράγουμε σε κάθε περιοχή. Πρόκειται τουναντίον για την **τροφοδότηση κατά την λήψη πολιτικών αποφάσεων με προβληματισμούς για το σύνολο των ορεινών και νησιωτικών γεωγραφικών περιοχών, συγκεντρώνοντας μαζί τους τοπικούς δρώντες και εντοπίζοντας καινοτομίες, από τις οποίες ο καθένας θα μπορούσε να αντλήσει έμπνευση μεριμνώντας παράλληλα για τις τοπικές ιδιαιτερότητες και προβληματισμούς.** Δεδομένου ότι η συζήτηση για τις φθίνουσες αγροτικές περιοχές έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια, είναι αναγκαίο τα βουνά των ευρωμεσογειακών νησιών να ενισχύσουν τη συνεργασία τόσο μεταξύ τους όσο και με τις ηπειρωτικές περιοχές προκειμένου να συμμετάσχουν ενεργά στις προπαρασκευαστικές εργασίες για τη διαμόρφωση των κατάλληλων ευρωπαϊκών πολιτικών.

Σε αυτό το νέο διαπραγματευτικό πλαίσιο αναπτύσσεται ένας αξιοσημείωτος ευρωπαϊκός διάλογος, καθώς και μια συσσώρευση καινοτόμων και εναλλακτικών πρωτοβουλιών και εμπειριών, οι οποίες μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην αειφόρο ανάπτυξη των ορεινών και νησιωτικών περιοχών.

(3) Καθορισμός ορισμένων βασικών αρχών δράσης για τις ευρωμεσογειακές ορεινές και νησιωτικές περιοχές

Οι συμμετέχοντες στο Συνέδριο του Τροόδους συμφωνούν στις ακόλουθες πέντε δράσεις:

3.α. Η ανάγκη μιας διαβούλευσης πολυεπίπεδης, πολυσυμμετοχικής και πολυθεσμικής για την υλοποίηση ενός ισχυρού πολιτικού σχεδίου, ικανού να ανταποκριθεί στις προκλήσεις των ορεινών και νησιωτικών περιοχών και να προλάβει εν ηρεμία τις εξελίξεις της σύγχρονης κοινωνίας, των τεχνικών, των αγορών και του περιβάλλοντος, και να καταστήσει τα ανωτέρω, πλεονεκτήματα και πηγές αξιών του αύριο. Η ικανότητα διοργάνωσης τοπικών διαβουλεύσεων, οι οποίες συνδέουν τις περιφερειακές, εθνικές και ευρωπαϊκές διαβουλεύσεις, είναι ζωτικής σημασίας και απαιτεί ενισχυμένους πόρους.

3.β. Η αρχή της δίκαιης, αειφόρου και βιώσιμης εδαφικής ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς πρέπει να επιτρέπει σε αυτές τις ορεινές περιοχές να έχουν πρόσβαση σε επίπεδα και συνθήκες διαβίωσης συγκρίσιμες με εκείνες των εθνικών ηπειρωτικών περιοχών και να παρέχουν στις εθνικές και στις ευρωπαϊκές κοινότητες προϊόντα, οικοσυστημικές υπηρεσίες, και φυσικούς πόρους υψηλής ποιότητας.

3.γ. Η ανάγκη για ισότητα και αλληλεγγύη μεταξύ των εδαφικών περιοχών για τη διατήρηση και την αξιοποίηση των πόρων και των παροχών των ορεινών περιοχών με την καθιέρωση αμοιβαιότητας μεταξύ παράκτιων/πεδινών/ αστικών κέντρων και ορεινών ζωνών (νερό, βιοποικιλότητα, πολιτισμική κληρονομιά και ταυτότητα) και την προώθηση μιας πολυλειτουργικής προσέγγισης, και διορθώνοντας προφανώς, παράλληλα, συγκεκριμένες μειονεξίες που θα περιόριζαν αυτές τις δυνατότητες βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης.

3.δ. Η δέσμευση ότι η καινοτομία, πέρα από μια συνάθροιση μέτρων, θα επιτευχθεί **κινητοποιώντας συλλογική νοημοσύνη όπως και πολύτιμους πόρους των εδαφικών περιοχών που συχνά αγνοούνται, και συγκεντρώνοντας τις συνθήκες και τα μέσα για κοινή δράση, βασιζόμενοι σε:**

- **βελτιωμένη "ολοκληρωμένη" οικοδόμηση των προκλήσεων καινοτομίας, διατήρησης και ανάπτυξης στο πνεύμα των "εδαφικών περιοχών μάθησης",**
- **μια μορφή διακυβέρνησης στην οποία οι αρχές διαχείρισης και κάθε εμπλεκόμενο μέρος των ορεινών περιοχών συνδέονται σαφώς μεταξύ τους – αυτός είναι ο πυρήνας της περιβαλλοντικής και κοινωνικής δικαιοσύνης,**
- **ανανεωμένες και πιο συμμετοχικές μεθόδους, τοποθετώντας τους ενδιαφερόμενους φορείς στο επίκεντρο των δράσεων, δίνοντάς τους το δικαίωμα να πειραματίζονται, να προσαρμόζουν τα πρότυπα, τους κανονισμούς και τα οικονομικά πλαίσια και να αναπτύσσουν τις δικές τους απαντήσεις και δρώντας όσο το δυνατόν πιο κοντά στους ανθρώπους στη βάση μεθόδων και μηχανισμών προσαρμοσμένοι στις ανάγκες τους.**
- **αναγνωρισμένες τοπικές ικανότητες εμπψύχωσης, που χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους.**

3.ε. Η απαίτηση να αναδείξουμε και δώσουμε ζωή, στην κλίμακα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε **δίκτυα ανταλλαγής γνώσης μεταξύ των έξι μεγάλων νησιών της Μεσογείου**. Οι ανάγκες αφορούν καταρχάς την **δημιουργία υποδομών γνώσης**, που θα εγκαθιδρύουν μακροχρόνιες συνεργασίες μεταξύ φορέων κατάρτισης και έρευνας και θα υποστηρίζουν τις πρωτοβουλίες των νησιωτικών ορεινών κοινοτήτων με υψηλού επιπέδου εμπειρογνωμοσύνη. Αυτές οι ανάγκες αφορούν, επίσης, τη χρηματοδότηση της κινητικότητας, ώστε να ανοίξουν ευκαιρίες για την διοργάνωση ανταλλαγής εμπειριών και τη σύσταση εταιρικών σχέσεων για την πρόσβαση σε ευρωπαϊκά κονδύλια διασυνοριακής, διεθνικής και εδαφικής συνεργασίας. Αναγνωρίζονται ανάγκες για τη δημιουργία **"εργαστηρίων καινοτομίας"** σε εδαφικό επίπεδο γύρω από καινοτόμα σχέδια που αναλαμβάνουν τοπικά δρώντες επιχειρηματίες -αγρότες, ηγέτες επιχειρήσεων, επικεφαλής ενώσεων ή άλλων μορφών οργανώσεων της κυκλικής, κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, συμπληρωματικές προς τη δράση των τοπικών αρχών. Τέλος, στην εποχή της ψηφιακής μετάβασης και σε συμπληρωματικότητα με τις πραγματικές ανταλλαγές, είναι απαραίτητη μια πολύγλωσση εικονική πλατφόρμα με στόχο την εκπαίδευση και την ανταλλαγή για τη διάδοση των γνώσεων και τη συμβολή στις καινοτομίες στις εδαφικές περιοχές.